

Ruh ve Beden: Acemi Bir Boksörün Defterleri¹

Elifcan Duygun, ORCID: 0000-0002-2887-3431

E-posta: eduygun@gmail.com

Kentler, yirmi birinci yüzyıl ile birlikte geleneksel yapısından tamamen sıyrılarak dönüşmüş ve katmanlaşma ile eşzamanlı olarak eşitsizliğin ve farklılığın temsil edildiği alanlar olmuştur. Kent, yapılar arasında kalan boşlukları dolduran gündelik hayat ile, kentsel planlama alanının mesafeli metodolojileri ile okunması mümkün olmayan bir yapıya erişmiş durumdadır. Bu nedenle kentsel çalışmalar sosyoloji gibi insan bilimlerinin de konusu olmaktadır. Toplumsal grupların kentsel mekândaki temsili neticesinde, ekonomik ve sosyal olarak marjinalleşen bireyler de kendilerine özgü kentsel alanlara çekilmektedir. Disiplinler arası bir sosyolog olan Wacquant, Bourdieu'nun sembolik iktidar kavramlarının kapsamını mekân içinde ve mekân üzerine verilen mücadeleyi kapsayacak şekilde genişletmekte ve bunu Goffman'ın bir bireyi 'normal'lerden ayıran mikro düzeydeki ilişkisel damga görüşü ile birleştirmektedir (Slater, 2019). Kentsel marjinalliği hem bir dışlanma hem de alternatif bir ekonomik ve sosyal pratikler alanı, yani bir sembolik iktidar alanı olan gettolar üzerinde okumaktadır. Toplumsal ve politik hayatın bir sahnesi olan kente dair çalışmalar, şehircilik disiplininin üretim pratikleri ile incelenemeyecek kadar çok katmanlı ve bu nedenle diğer disiplinlerin yöntemlerine açıktır. Wacquant, Ruh ve Beden, Acemi Bir Boksörün Defterleri kitabında insan merkezli bir çalışmada alanda birebir bulunmayı, araştırma nesnesine mesafeli değil doğrudan bakışın önemini ve olası risklerini, geliştirdiği teoriler yardımıyla detaylı bir okumanın inceliklerini okuyucuya aktarmaktadır.

Ruh ve Beden, Acemi Bir Boksörün Defterleri'nde Wacquant Chicago'da siyah Amerikan gettosunda bulunan bir boks salonuna dair yaptığı etnografik çalışmayı, alışılmış nitel araştırma yöntemlerinden farklılaştırarak aktarmaktadır. Araştırma için "getto", "etnik kimlikler", "kentsel dışlanma" ve en tabii olarak "boks" kavramları öne çıkmaktadır. Yazarın Woodlawn semti ve aynı isimli boks kulübü ile yolu, siyah Amerikan gettolarını incelemek için sosyolog William Julius Wilson'un daveti ile gittiği Chicago'da tesadüfen keşifmiştir (Wacquant, 2012). Wacquant, gettoyu incelemek için çıktığı yolda bir arkadaşının tavsiyesi ile başladığı boks kulübünde geçirdiği günleri günlükler, fotoğraflar, saha notları ve ses kayıtları ile yazılı, sesli ve görsel olarak belgeleyerek hem bir kitaba, bir 'bildungsroman'a', hem de bilimsel bir çalışmaya dönüştürmektedir. Ancak bu çalışma kitaplaştırılırken kuram ağırlıklı bir sosyal bilimler kitabı olması yerine her seviyedeki okuyucu için okunabilir olması amaçlanmıştır. Bu nedenle

kitabın dili gündelik dile yakın ve akıcıdır. Kitaba dair notlar aktarılırken kimi zaman yazarın günlüklerinden bölümlere, kimi zaman da ikili diyaloglara yer verilmektedir. Diyalog ve alıntılarda, anlatımda yerel aksanlara da yer verilerek gündelik bir gramer elde edilmektedir. Kuramsal bilgiler yazının içerisinde aktarılmamakta, dipnotlara çekilerek olay örgüsü rahatlatılmaktadır.

Kitap önsöz haricinde dört ana bölümden oluşmaktadır. Türkçe baskısı, Amerikan baskısı ile aynı şekilde “Eylemin Lezzeti ve Azabı” isimli önsöz ile başlamaktadır. Önsözü takriben “Girizgâh, Sokak ve Ring, Stüdyo 104’te Dövüş Gecesi ve ‘İşlek’ Louie Altın Eldivenler’de” bölümleri gelmektedir. Önsöz bölümünde, yöneme dair kısaca bir bilgi, sosyoloji ile boks arasında kurduğu ilişki, Woodlawn hikayesinin başlangıcı, çalışmaya dair endişeleri ve bu endişelere dair sorular aktarılmaktadır. Kitabın genel örgüsünü ‘dıştan içe bir yolculuk’ olarak tanımlamak mümkündür. Dış ve iç hem fiziki ve sosyal sınırlar hem de yazarın beden ve ruh arasındaki sınırları için geçerlidir. Yazar bir dış göz, araştırmacı Loïc olarak geldiği Woodlawn’da habitusa dâhil olarak Louie olma sürecini aktarmaktadır. İnceleme nesnesi olarak, yaşam alanını iç içe geçmiş daireler üzerinde en dıştan en içe geçecek şekilde deneyimlemekte ve en sonunda kendi nesnesi ile bütünleşmiş biçimde kendi deneyimlerini kaleme almaktadır. Bir gözlemci olarak başladığı anlatıcılığına ek olarak zaman içerisinde boks habitusunun bir parçası olarak duygu, algı ve görüşleriyle yaptığı yorumlar da yazının akışı içinde algılanmaktadır.

Girizgâh bölümünde yazar 1988 yılı Ağustos ayında boks kulübüne yazılması ile başlayan olaylar dizisini kısaca özetlemektedir. Kitabın kurgusu hakkında okuyucuyu bilgilendirmektedir. Amacı, “çağdaş siyah Amerikan gettosunda boks bedensel bir zanaat olarak şekillendiren toplumsal ve duysal mantığı aynı hareketle” göstermek ve kanıtlamaktır (Wacquant, 2012: 9). Bu bölümde ayrıca kullanılan yöntemler ve kullandığı dil seçimi hakkında bilgi vermektedir.

Sokak ve Ring, bölümünde yazar yaşam alanının en dışında bir gözlemci olarak kuramsal ve gündelik dilin bir karışımıyla boksa, salona ve insanlara dair gözlemlerini aktarmaktadır. Bölüme, kente ve toplumsal yaşama nitel ve nicel verilerini aktararak başlamaktadır. Bölümün içerisinde, düşük gelirli ve suç oranı yüksek bir semtin çocuklarının dış ortamdan korunmak ve uzaklaşmak için boks salonunu hangi itkilerle tercih ettiği ortaya konmuştur. Devamında boks salonuna gelen kişilerin ait olduğu toplumsal tabakayı ve kültürel sermayelerini, birbirleriyle kurdukları ilişki biçimlerini, ailelerini, mesleklerini ve salonun cinsiyetini tanımlamaktadır. Tanımlamaları yaparken kişilerden, özellikle salonun şefi DeeDee, yıldız oyuncusu Curtis ile Ashante, Eddie, Butch

gibi öne çıkan sporculardan, boksa dair gündelik hazırlık ve antrenmanlardan, boksun kanunlarından, rutinleri ve salonun işleyişinden bahsetmektedir. Bir amatör sporcunun kolektif öğrenme sürecinden, sahaya çıktığı ilk ana kadar geçirdiği bütün aşamaları gözlem, detaylı tasvir, karşılıklı görüşme, saha notları ve fotoğraflarla destekleyerek okuyucuya aktarmaktadır. Yazar bu bölümde kuramsal alıntılara ağırlık vermekte ve bunu yaparken özellikle benzer alanda çalışan ve hatta bazıları eski dövüşçü olan araştırmacılardan faydalanmaktadır. Bölüm içinde ilerledikçe Louie için de 'sahip olduğu özgül sermaye' tamamen bedenselleşmektedir. Bu nedenle bölüm sonuna doğru kendi deneyimlerine de yer vermeye başlamış ve kendi pratikleri, algıları üzerinden boksun sosyolojisini çözümlenmektedir.

Stüdyo 104'te Dövüş Gecesi bölümünde, yazar boksun yaşam ortamına biraz daha dâhil olmaktadır. Bu bölümde yavaş yavaş yazarın da belirttiği 'sosyolojik novella' hissi artsa da ve kuramsal bağlamdan kopmuş gibi görünse de tam olarak kuramsal altyapıdan kopmuş değildir. Yazar bir önceki bölümde aktarmış olduğu gözlemlerini deneyimlediği bir boks karşılaşması ile pekiştirmiştir. Artık Loïc değil, Louie olarak yeni bir gündelik hayat rutini kazanmış amatör boksör olarak karşılaşmada seyirci olan yazar, bu bölümde karşılaşmaya hazırlık sürecini, seyircileri, katılımcıları, karşılaşma öncesinde gerçekleştirilen ritüelleri ve karşılaştırmayı detaylı bir şekilde betimlemektedir. Bu bölümde aktardıkları oldukça öznel veriler olduğu için referansları önceki bölüme göre yok denecek kadar azdır. Yazarın da bedeni dönüşmeye başladığı için ring etrafında, mesafeli bir gözlemci halindense Woodlawn boks salonunun bir parçası olarak ringde bulunmaktadır. Araştırmacı kimliği ile arkadaşını destekleyen sporcu kimliği aynı anda ortaya çıkmaktadır. Bu ikilik yazar tarafından da aktarılmaktadır (Wacquant, 2012: 220). Boksör olma ve çevresi tarafından boksör olarak kabul edilmesi araştırmacı kimliğinin önüne geçmektedir ki-elbette araştırmacı kimliğini tamamen unutmamıştır-ring etrafındaki arkadaşlarının kendisini ses kayıt cihazı ile görmesine tepkisini şu cümlelerle ifade etmektedir: "Aralarında geçirdiğim iki yıldan sonra salon arkadaşlarım hâlâ benim bir sosyolog olarak işlevime şaşırıyorlar. Elimde kayıt teybiyle aralarında dolanmama alışmış olsalar bile hiçbir zaman kabullenemiyorlar ve şimdi de sadece şov olsun diye sorularımdan rahatsız oluyormuş gibi davranıyorlar." (Wacquant, 2012: 200).

Bölüm içinde sadece boks karşılaşmasının detayları hakkında bilgi vermemekte, aynı anda 'ibadethane'lerinden çıkan boksörlerin karşılaşma öncesinde ve sonrasında yaptıkları rutin davranışlardan da bahsetmektedir. Bu aşamada bir mekânın iki yönlü kullanımına ve bu kullanımlar sırasında insan davranışlarındaki değişime dair gözlemlerini okuyucu ile paylaşmaktadır. Karşılaşmaya dair

gözlemlerini ve deneyimlerini aktardıktan sonra, maç sonrasında gerçekleştirilen eğlence sırasında orada bulunan dövüşçüleri, antrenörlerini, menajerlerini, araçları, getto gençlerini, aileleri, dansçı kızları toplumsal konumları, cinsiyet ilişkileri -boks salonuna giremeyen kadınlar burada aile ya da egzotik dansçı konumunda karşımıza çıkıvermektedir- davranışları ile tasvir etmektedir. Bütün bunları aktarırken birinci bölümde kullandığı yöntemleri devam ettirmektedir.

Yazar, kitabın son bölümü olan “İşlek” Louie Altın Eldivenler’de boks salonunun habitusundaki en iç dairede, en küçük noktaya basmaktadır. Burada araştırmanın başındaki gibi mesafeli bir duruş yoktur, kendisini ringde, izleyicilere bakar halde bulmuştur. Bu bölümde 1990 yılının Temmuz ayında çıkacağı karşılaşmanın sürecini yine kendi beden dönüşümü üzerinden betimlemektedir. Beden dönüşümü gerçekleştiği gibi ruhen de boks salonuna ait bir parça haline gelmiştir. Habitus çözümlemesinden, habitusu oluşturan bedenlerin çözümlemesine doğru özelleşen bir anlatım gerçekleştirmektedir. Şimdiye kadar diğer dövüşçülerde sadece gözleme şansı bulduğu bütün süreci kendisi yaşamaktadır: İdmanlar, diyetler, endişe ve heyecan. Boks salonu hakkında bedenin dönüşümü için yapılan fedakârlık(lar), antrenmanlar ve çabalar için ‘fabrika’, sık sık vurgulanan sokağın tehlikesinden kaçış noktası olduğu için ‘sığınak’ ve ‘panzehir’, her şeyden önce bütün o yoksul halk tabakasına umut sağladığı için ‘hayal makinesi’ tanımını yapmaktadır. Burada anlatı, kuramsal kısımdan tamamen uzaklaşarak, tam olarak bir ‘sosyolojik novella’ anlatımına dönüşmektedir. Yazar her ne kadar Louie olarak boks salonunun bir parçası olup sosyolog kimliğinden uzaklaşsa ve nesnesinin cazibesine kapılsa da nesnesi hiçbir zaman onun sosyolog kimliğine dâhil olmamıştır. Her ne kadar boks salonundakiler onu benimsese de ilk ve son maçından sonra yazara gerçek kimliği salonun şefi tarafından tekrar hatırlatılmıştır: “Bir dahaki sefere olmayacak. Dövüştün işte. Artık kahrolası kitabını yazmana yeter. Ringe çıkmana gerek yok.” (Wacquant, 2012: 263).

Yazar bu çalışmasında özellikle ringe çıktığı dönemlerde çalışmanın nesnesi ile yoğurulmuş bir ruh haline dönüşse de Amerika’da siyahi bir gettonun ekonomik ve demografik koşulları, gündelik yaşam pratikleri, aile yapıları hakkında kısa ama öz bilgiler sunarak amacına uygun bir çalışma ortaya koymaktadır. Dışlanmış bir mahallede, kendi içine kapalı bir kulübün, yaşam ortamından sıyrılmak için ona sığınan üyeleri üzerinden sınıfsal okumalarını gerçekleştirmeyi başarmıştır.

Şüphesiz ki kitap bilimsel olarak alanına katkı sağlamaktadır. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemini ‘in situ’ alanda bulunarak tüm detaylarıyla, kullanılan tüm yöntemlerle ve hatta riskleriyle okuyucuya aktarmaktadır. Aynı zamanda

sadece sosyal bilimler alanında değil, nitel araştırma yöntemlerini kullanmayı amaçlayan diğer disiplinlere de kaynak sağlamaktadır. Kitap içerisinde sunduğu örneklere verdiği kaynaklar sadece öznel ve yüzeysel gözlemler değildir. Bütün verileri derinlemesine gözlem, not alma, detaylı tasvir, fotoğraf ve ses kayıtları ile elde etmiştir. Okuyucuya bu verileri bazı noktalarda doğrudan, bazı noktalarda sentez olarak aktarmaktadır. Bu anlamda araştırmacılar için kendi araştırma yöntemlerini değiştirmek veya geliştirmek için ufuk açıcı olmaktadır.

Araştırmacı gözüyle kitabı okurken zaman zaman teoriden güçlü bir şekilde kopması kitabın eleştirilere en açık konumu olmaktadır. Ancak örnek olay her araştırmacının kolay kolay dâhil olamayacağı veya dâhil olursa tekrar araştırma ölçeğine geri dönemeyeceği bir durum olduğu için bu sapma ve geri dönüş okuyucuya kolaylıkla elde edemeyeceği bir deneyimi aktarmaktadır.

Sonuç olarak Wacquant, bir saha çalışmasının detaylarını, kendi yolculuğunu ve deneyimlerini bütün açıklığıyla aktarmaktadır. Sosyal bilim çalışmalarında günümüzde nitel çalışmalar gün geçtikçe tercih edilmekte ve önem kazanmaktadır. Çalışma sosyal bilimde sıkça kendisini tekrar eden bir hata olarak karşımıza çıkan ve Becker'in ehemmiyetle dikkat çektiği (Becker, 2015) 'neden' sorusu yerine en başından itibaren 'nasıl' sorusunu sorarak nicel verilerin arkasındaki ilişki örüntüsünü çözümlenmiştir. Bu anlamda araştırmacı, çalışmanın en başından itibaren bir cevabı aramamış, elde ettiği verileri nesnel bir şekilde toplamış ve en sonunda değerlendirmiştir. Sosyal bilimler haricinde beşeri ilişkiler ağına sahip mimarlık, şehircilik, eğitim veya psikoloji gibi pek çok disiplinde gerçekleştirecek çalışmayı alana çekerek kendi yöntemini geliştirmesi için tercih edilecek bir başvuru kitabıdır.

Sonnotlar

1 Loïc J. D. Wacquant, Ruh ve Beden: Acemi Bir Boksörün Defterleri, çev. Nazlı Ökten, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, Birinci Baskı Haziran 2012, 275 sayfa. (Loïc J. D. Wacquant, Body&Soul, Notebooks of Apprentince Boxer, 2006).

2 Bildungsroman Almanca kökenli ancak her dilde kullanılan bir terim. Roman kahramanının gelişim sürecini, aydınlanma çağı içinde aydın kişiliğe ulaşma sürecini anlatmaktadır. Burada Waquant'ın boks salonu ile kurduğu ilişkiye ve habitusa dâhil olma sürecini aktarmaktadır.

Kaynakça

Becker H S (2015). *Mesleğin İncelikleri: Sosyal Bilimlerde Araştırma Nasıl Yürütülür?*. Çev. L Ünsaldı vd., İstanbul: Heretik Yayınları.

Slater T (2019). Loïc Wacquant: Karşılaştırmalı Bir Kent Sosyolojisinin Ana Hatları. Çev. M Güvenç Akçaoğlu. *İdeal Kent Dergisi*, 26(10), 20-27.

Wacquant L (2021). *Ruh ve Beden Acemi Bir Boksörün Defterleri*. Çev. N Ökten, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.